

osôb, ktorý má viesť k rozvíjaniu vzťahu katechizovaného k Bohu, ale zároveň má slúžiť aj na prehĺbenie vzťahu katechéta a Boh.

5 VÝCHOVA K ČNOSTIAM

Úvod⁸⁸

Výchova k čnostiam a zdokonaľovanie sa v nich je úlohou každého človeka, ktorý sa rozhodol kráčať za Kristom. Úloha snažiť sa skvalitňovať svoj život podľa Ježišovho evanjelia a zákonov jeho lásky. Lásky k priateľom, ale i nepriateľom.

O čo viac by sa mali v čnostiach cvičiť a zdokonaľovať tí, ktorí sa celí zasvätili Kristovi, alebo sa pripravujú na kňazstvo či inú formu zasväteného života! Rovnako či primerane aj veriaci laici. Všetci sa máme usilovať primerane stavu, veku a postaveniu vynikať čnosťami, aby svojím životom sme dosvedčovali vernosť Kristovi, veriacim, ku ktorým sme boli poslaní na povzbudenie a tým čo neveria v Krista, aby svojimi skutkami dokázali Božiu lásku a dobrotu.

Lepšími v očiach iných ľudí nás nerobia veľké slová ani naduté reči, ale len naše skutky, postoje, správanie a schopnosť iným pomôcť. Keď budeme takto konať voči ľuďom, iste sa tým zapáčime aj Bohu. Tomáš Kempenský píše: „Veru, nadšené slová nerobia človeka svätým a spravodlivým; ale iba čnostný život ho robí milým Bohu.“⁸⁹

5.1 Stručná charakteristika čností

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní (*KKC 1803*).

„Podstatné v čnosti je, že sa snažíme dosiahnuť dobro nie chvíľkovo a jednorazovo, lež trvale, až sa nám táto snaha stane zvykom, presnejšie dobrým zvykom. Tento dobrý zvyk nám aj v kritických chvíľach uľahčuje konať a dosahovať dobro, ktoré by sme ináč nedosiahli. Máme totiž aj zlé zvyky,

⁸⁸ Porov.: HOLUBČÍK, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁸⁹ KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1999, s. 11.

zlozvyky, opak čnosti, čiže neresti. Nadobúdajú sa podobne ako čnosti: stálym opakovaním a konaním zla.⁹⁰

Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro (*KKC 1804*). Už Aristoteles vraví, že čnosť robí ľudí a ich skutky dobrými a dokonalými, je to taká dobrá a vznešená vec, že nijakému inému zemskému pokladu sa prirovnať nedá.⁹¹

„Vzácnou je už aj prirodzená čnosť, ktorú príroda svojimi silami utvára. Klasické príklady prirodzenej čnosti nájdeme pri starovekých pohanských kultúrnych národoch. Od prirodzenej je aj väčšia, krajšia a vznešenejšia čnosť, totiž čnosť nadprirodzená, ktorú poznávame zo zjavenia. Táto tak prevyšuje prirodzenú čnosť ako nebesá zem.“⁹²

Poznáme aj čnosti vliate. Sú to od Boha do nás vliate schopnosti a pohotovosti na prevádzanie nadprirodzených úkonov. Nadobudnuté čnosti sú zas ovocím vytrvalého cvičenia sa. Len skrze ne môžeme konať úkony čnosti ľahko, temer s pôžitkom, isto a vytrvale.⁹³

Všetky ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach (viera, nádej a láska), ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božskej prirodzenosti. Tieto čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana.⁹⁴

5.2 Vychovávať sa v čnostiach je povolaný každý človek

Tu sa naskytuje otázka, či aj pohan alebo ateista môže byť čnostným človekom. Ak je pohanom alebo ateistom bez vlastnej viny, tak áno. Ak vlastnou vinou, tak nie, lebo mu chýba láska k pravde. A spolu s ňou chýbajú mu aj iné čnosti: miernosť, spravodlivosť... i keď sa pripúšťa, že v niektorých čnostiach môže dosiahnuť určitú úroveň. Pri tom je poháňaný ich vnútornou krásou alebo užitočnosťou pre život. Sú to však slabé pohnútky a niekedy bývajú vystavené tvrdým skúškam. Je len málo výnimiek, ktoré obstoja v čnosti aj vtedy, keď ich to stojí ťažké obety a škody. Tu sa ukazuje potreba viery, nádeje a lásky – hybných síl kresťanského života. A práve tu, na pôde čnosti, musíme ukázať prednosti nášho kresťanského náboženstva pred ostatnými

⁹⁰ FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 8.

⁹¹ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263.

⁹² MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263.

⁹³ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263 – 264.

⁹⁴ Porov.: KKC 1812 – 1813.

ateistickými svetonázormi. Na kresťanovi musia byť viditeľné vlastnosti Boha, Krista, ktorého meno nosí.⁹⁵

„V hĺbkach každého človeka drieme túžba urobiť zo svojho života niečo veľké. Vzory prebúdajú túto túžbu. Sú smerovkami k veľkému životu. Oni, lebo nielenže ukazujú cestu, ale ju aj sami vyskúšali. Je nápadné, že aj vzory mali svoje vzory. Kto nemá nijaký vzor, sám sa ním nemôže stať.“⁹⁶

Prečo sa má pravý kresťan usilovať a čnostný život? „V prvom rade preto, lebo sme Bohom povolani k dokonalosti, teda Boh to chce. Chce, aby jeho stvorenia boli dokonalé, a tak vydávajú svedectvo o ňom, aby svet v neho uveril. A z tejto viery máme čerpať silu pre život pozemský i večný. Naše čnosti pomôžu ľuďom veriť. To je najzákladnejšia a najpotrebnejšia služba kresťana: pomôcť svetu uveriť, aby ľudia mohli žiť šťastne tu na zemi a večne blažení v nebi.“⁹⁷

Na to, aby sme mohli čnosti dosiahnuť a osvojiť si ich, je potrebné, aby sme sa o ne usilovali a to najmä:

„správnym poriadkom, začnúc s najpotrebnejšou, s celou silou premáhajúc súčasne protivnú nepravosť. So všetkou horlivosťou, radostne použijúc každú príležitosť. S najväčšou dôkladnosťou namáhajúc sa o dokonalú a všestrannú čnosť.“⁹⁸

Hlavné prostriedky, ktorými môžeme zlepšiť svoj život a cvičiť sa v čnostiach, sú najmä modlitba, prijímanie svätých sviatostí a sebazapieranie.⁹⁹

Aby sme sa mohli skutočne cvičiť v čnostiach, musí byť naše srdce preniknuté skutočnou láskou. „Kráľovná včiel nevyletí z úľa nikdy sama, ale vždy s celým svojím sprievodom. Práve tak aj láska - kráľovná čností - nikdy nevchádza a neprebýva v srdci sama. Duša zasiahnutá láskou necvičí sa vo všetkých čnostiach naraz, nie vo všetkých jednako, nie všetky v každom čase, nie všetky na každom mieste. Spravodlivý je ako strom, zasadený na brehu rieky, ktorý prináša ovocie vo svojom čase. Duša, ktorú zavlažuje láska, donáša ovocie čností, a to každé vo svojom čase.“¹⁰⁰

Žiadnu kresťanskú čnosť nemožno uskutočňovať bez sebazapierania. Ale každé sebazaprenie vykonané v stave milosti je záslužné a stupňuje posväcujúcu milosť a nebeskú odmenu. Ďalej vyrovnáva, spláca už zaslúžený trest, dáva zadosťučinenie Bohu.¹⁰¹ „Napravovať. – Každý deň trochu. – To má byť tvoja každodenná starosť, ak chceš dosiahnuť svätosť.“¹⁰²

„Nevypelá čnosť potrebuje pochvalu a uznanie; ináč taká duša ochabuje a stráca odvahu žiť v stálom sebazapieraní. Veľká čnosť však kráča samostatne,

⁹⁵Porov.: FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 15.

⁹⁶ STERTENBRINK, R.: *Iba láska*. Bratislava : Alfa, 1991, s. 148.

⁹⁷FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 16.

⁹⁸ WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 154.

⁹⁹Porov.: WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 155.

¹⁰⁰ SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 129.

¹⁰¹Porov.: MÜLLER, E.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 210.

¹⁰² ESCRIVA, J.: *Cesta*. Brno : Cesta, 1992, s. 72.

širi dobro, koná skutky hrdinskej obetavosti a často ani netuší, že si počína hrdinsky.“¹⁰³

5.3 Vychovávať sa v čnostiach sú povolání najmä tí, ktorí svoj život osobitne zasvätili Kristovi

Zo zvláštnych čností sa máme cvičiť najmä v tých, ktoré zodpovedajú nášmu povolaniu, a nie natoľko v tých, ktoré zodpovedajú len našej vlastnej záľube. Veľmi správne pokračovali apoštoli, keď neopustili svoje povolanie kňazov a kazateľov pre starosť o chudobných, ale ju preniesli na zvláštnych mužov, diakonov. Radšej zanechali starosť o chudobných, hoci je to veľká a vznešená čnosť, len aby sa mohli venovať svojej prvoradej povinnosti, totiž hlásaniu evanjelia a rozdávaniu nebeského chleba.

Každý stav má svoje stavovské čnosti. Hoci máme mať všetky čnosti, nie sme povinní všetky rovnako pestovať. Každý sa má cvičiť v tých čnostiach, ktoré zodpovedajú jeho stavu, povolaniu a životným možnostiam.

Je dobré a užitočné vyvoliť si niektorú čnosť za hlavnú, aby sme tak duševný život lepšie usporiadali a v jednote udržali. Horlivé duše si vždy zvolia nejakú zvláštnu čnosť, v ktorej sa potom cvičia.

Kto cíti náklonnosť k nejakej chybe alebo hriechu, najmä keď sa chce celkom zasvätiť Bohu, má sa cvičiť v náprotivnej čnosti. Tým čoskoro premôže nepriateľa svojej duše a postúpi aj v iných čnostiach.¹⁰⁴

Pri príprave na kňazstvo už v seminári sa budujú základy, na ktorých neskôr bude spočívať celý kňazský život. V seminároch: „Nech sa horlivo pestujú pobožnosti, ktoré odporúča úctyhodná prax Cirkvi. Načim však dbať, aby sa duchovná výchova neobmedzovala iba na ne, ani aby sa nevenovala iba nábožným citom. Nech sa skôr seminaristi učia žiť podľa vzoru evanjelia, utvrdzovať sa vo viere, nádeji a láske, aby, cvičiac sa v týchto čnostiach, nadobudli si ducha modlitby, dosiahli stálosť a odolnosť vo svojom povolaní, vzťahovali sa aj v iných čnostiach a aby v nich vzrastala horlivosť získať všetkých ľudí pre Krista“ (OT 8).

„Do posvätných rádov majú byť prijatí len tí, ktorí podľa rozumného úsudku vlastného biskupa alebo kompetentného vyššieho predstaveného a po zvážení všetkého, majú neporušenú vieru, vedie ich správny úmysel, majú potrebné znalosti, dobrú povest, neporušené mravy a vynikajú čnosťami a inými fyzickými a duševnými vlastnosťami, primeranými posvätnému rádu, ktorý majú prijať“ (CIC 1029).

„Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, načim spomenúť vnútornú disponovanosť byť vždy ochotný nehľadať svoju vôľu, ale plniť vôľu toho, ktorý ich poslal. Ved' Božie dielo, ktoré ich povolal

¹⁰³ ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : Serafin, 1992, s. 40 – 41.

¹⁰⁴ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 130 - 133.

uskutočňovať Duch Svätý, presahuje všetky ľudské sily a ľudskú múdrosť; lebo „čo je svetu slabé, vyvolil si Boh, aby zahanbil mocných“ (1 Kor 1,27). Teda pravý služobník Kristov, vedomý vlastnej slabosti, pracuje v poníženosti, hľadajúc, čo je milé Pánovi, a sťaby spútaný Duchom Svätým, dá sa viesť vo všetkom vôľou toho, ktorý chce všetkých ľudí spasiť. Túto vôľu môže nachádzať a plniť v každodenných okolnostiach a v rozmanitých životných udalostiach, pokorne slúžiac všetkým, ktorých mu zveril Boh v úrade, ktorým je poverený (PO 15).

Na to, aby sme sa vzťahovali každý deň čoraz viac v čnostnom živote, je potrebné, aby sme si svoje každodenné skutky a povinnosti čo najdokonalejšie vykonávali, lebo:

z väčšej čiastky v nich pozostáva povinná námaha po dokonalosti, má v tom Boh osobitnú záľubu, s tým sa spolu cvičíme v mnohých čnostiach a získavame si veľa zásluh pre večnosť.¹⁰⁵

Záver

Je veľmi potrebné v čnostiach sa cvičiť, aj keď nás to stojí veľké námahy a obety. Cirkev ponúka mnoho príkladov svätých, ktorí celý svoj život sa usilovali žiť čnostne a verne nasledovať Ježiša Krista. Oni sú vyzdvihnutí práve preto, aby nám svietili ako jasné svetlo na našej ceste do večnosti. Ich život nám slúži ako povzbudenie, lebo vidíme, že aj oni mali ťažkosti, pokušenia, problémy na svojej životnej púti, ale zároveň nám svojím životom dokázali, že človek sa môže stať lepším a vo svojom dobrom predsavzatí dokáže vytrvať až do konca.

Každá čnosť, ktorú si človek postupným úsilím nadobudne a osvojí, je milá ľuďom, ale najmä Bohu. Čnosti nám pomáhajú, aby sme lepšie a istejšie dosiahli cieľ svojho života - spásu svojej duše. Ale príklad nášho čnostného života môže pomôcť ku spásu aj ľuďom, s ktorými žijeme, stretáme sa, pracujeme. Nie naše slová, ale naše skutky budú pre nich dôkazom a svedectvom o Bohu a náš čnostný život ich môže priviesť na cestu skutočného kresťanského života.

---

¹⁰⁵Porov.: WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 30.

6 ŤAŽKOSTI A ČNOSTI

Úvod¹⁰⁶

„Vynaložte všetko úsilie na to, aby ste k svojej viere pripojili čnosť, k čnosti poznanie, k poznaniu zdržanlivosť, k zdržanlivosti trpezlivosť, k trpezlivosti nábožnosť, k nábožnosti bratskú náklonnosť a k bratskej náklonnosti lásku“ (2 Pt 1,5-7).

V Druhom Petrovom liste „po pozdrave, ktorý vystihuje vzácny dar viery, nasleduje vykreslenie profilu pravého Kristovho učeníka v protiklade s falošnými prorokmi. Pravý Kristov učeník je opísaný podrobnejšie, je svedkom kresťanskej viery, ktorý dostal veľké dary: sú to vzácne a veľmi veľké dobrá, najmä to, že môže byť účastným na Božej prirodzenosti, teda mať spoločnosť s Bohom. Táto intímnosť života s Bohom sa dostáva cez vieru a mení aj naše skutky, ktoré sa rozvíjajú v čnosti.“¹⁰⁷

Apoštol Pavol v Liste Filipanom napomína: „Napokon, bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povesť, čo je čnostné a chválibné“ (Flp 4,8)!

Pripomeňme si, že „čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní“ (KKC 1803).

„Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro.“

Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov: usposobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske.

Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa volajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales); všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť (prudentia), spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo učí miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a mravnej sile“ (Múd 8,7). Pod inými pomenovaniami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma“ (KKC 1804–1805).

¹⁰⁶ Porov.: TORBÍK, Š.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

¹⁰⁷ Sväté písmo pre každého. Vydavateľstvo Don Bosco, 3/2003, s. 4.